

GEOPOLITICKÉ DIMENZIE PRIESTOROVO-POLITICKEJ ORGANIZÁCIE ŠTÁTU

Robert IŠTOK

Abstract: The paper deals with the relationship between geopolitical thinking and spatial-political organization of a state with the emphasis on territorial-administrative division. In this context, the importance of internal geopolitics is increasing. The author applies the theoretical knowledge on the public administration reform in Slovakia which was realised in 1996. Finally, the importance of territorial-administrative division on regional development is being pointed out.

Key words: geopolitics, spatial-political organisation of state, territorial-administrative division, Slovak Republic

Úvod

Hoci sa termín geopolitika používa stále častejšie v jeho rôznych modifikáciách a v čoraz širšom sémantickom spektre, predsa je význam geopolitického myslenia pre politickú prax nedocenený. Vyplyva to z rozporuplného vývoja geopolitického myslenia a tiež aj z nedostatočne sformovanej teoretickej základne geopolitiky. Typickým odrazom tohto stavu je diskusia, týkajúca sa jej podstaty, v rámci ktorej je geopolitika charakterizovaná ako veda, teória, koncepcia, doktrína, smer myslenia, atď.

Cieľom nášho príspevku však nie je sformulovanie definície geopolitiky, ani identifikácia jej postavenia v rámci vedeckého myslenia. Je však potrebné zdôrazniť, že z hľadiska štátu je geopolitika chápaná prevažne ako štúdium jeho politického pôsobenia v medzinárodnom priestore, teda v zmysle realizácie jeho zahraničnej politiky. Napr. M. I. Glassner (1996) ju považuje za aplikáciu geografických informácií a geografickej perspektívy ako v rámci procesu formulovania, tak aj pri realizácii zahraničnej politiky štátov. Geopolitika je tak spájaná s procesom členenia svetového priestoru prostredníctvom rôznych geopolitických subjektov, pričom sa zdôrazňuje jej medzinárodný (nadštátny) rozmer. Tradičné chápanie geopolitiky je teda v politickej praxi späté so zahraničnopolitickými koncepciami. Vnútroštátny aspekt geopolitiky, ktorý má významný vplyv na pôsobenie štátu ako subjektu medzinárodných vzťahov, bol donedávna na okraji pozornosti geopolitického myslenia.

V geopolitike (podobne ako v politickej geografii) však možno vyčleniť štyri priestorové mierky, v rozmere ktorých sa realizujú jej výskumné aktivity. Tak môžeme hovoriť o:

- globálnej geopolitike (ktorej aktérmi sú významné medzinárodné organizácie a globálne veľmoci a ktorej cieľom je riešenie globálnych problémov, otázok mieru, mocenskej hegemonie a pod.),
- makroregionálnej (supraštátnej) geopolitike (ktorej hlavnými aktérmi sú najmä regionálne medzinárodné organizácie, regionálne mocnosti a veľké konfesijné komunity a ktorej cieľom je riešenie problémov veľkých civilizácií, makroregionálnej stability, a pod.),
- štátnej geopolitike (ktorej aktérmi sú národné štáty a ktorá rieši otázky fungovania štátu, problémy separatizmu, regionalizmu a pod.),

Doc. RNDr. Robert Ištók, PhD. mim. prof. PU

*Katedra geografie a regionálneho rozvoja, Fakulta humanitných a prírodných vied
Prešovskej univerzity, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail: istok@unipo.sk*

- regionálnej a lokálnej (subštátnej) geopolitiky (jej aktérmi sú regióny vo vnútri štátu, menšiny, mestá a obce a cieľom jej riešenia sú otázky medzinárodnoprávnej suverenity, demokratického podielu na moci v štáte, resp. presadzovania subsidiarity a pod.).

V súvislosti so štátnou a hlavne regionálnou a lokálnou geopolitikou možno hovoriť o tzv. vnútornej geopolitike.

TEORETICKÉ ASPEKTY VNÚTORNEJ GEOPOLITIKY

Rast významu vnútroštátnych regiónov a lokalít, ktorý je spätý o. i. s decentralizáciou právomocí z centrálnych orgánov na regióny, resp. mestá a obce, sa odrazil aj vo zvýšenom záujme o geopolitické analýzy vnútroštátnych aktérov, teda v regionálnej a lokálnej mierke. Štát ako najvýznamnejší medzinárodný geopolitický aktér tak v rámci svojho fungovania musí zohľadňovať priestorovo-politické pôsobenie vnútroštátnych aktérov s cieľom dosiahnuť čo najvyšší stupeň vnútornej stability. V tomto kontexte je geopolitický prístup nezastupiteľný. Politická geografia tu vystupuje ako významný informačný zdroj, pretože skúma priestorové podmienenia politických procesov vo vnútri štátu. Môže odpovedať na otázky: kde vznikol politický problém? Ako a prečo vznikol?

Geopolitika sa usiluje podať komplexný pohľad na fungovanie štátu ako priestorovo-politickej štruktúry, ktorá je zložená z regiónov a lokalít rôzneho hierarchického stupňa, ktorých činnosť musí byť rovnako podrobená geopolitickej analýze. Geopolitika je spätá s realizáciou konkrétneho geopolitického cieľa v praxi, pričom vychádza o. i. z politickogeografických analýz. Odpovedá na otázky, čo je potrebné urobiť pre jeho splnenie, resp. ako je potrebné konať, aby bol naplnený.

Rozvoj vnútornej geopolitiky je odrazom úsilia o postihnutie fungovania globalizovaného sveta, v ktorom významnú úlohu zohrávajú jednotlivé lokality. V tomto svete nadobúdajú geopolitické činnosti stále nové formy, pričom sa v ich rámci aktivizujú stále nové subjekty, ktoré do nich vtiahujú stále viac ľudí. Tento proces sa odráža v raste počtu konfliktov rôzneho charakteru, v eliminácii mocensko-politického súperenia a boja o presadenie rôznych politických či kultúrnych hodnôt, pričom k tomu dochádza na všetkých priestorových úrovniach – od globálnej po lokálnu.

Nový prístup ku geopolitike, ktorý kladie dôraz na vnútornú priestorovo-politickú štruktúru štátov sa v posledných rokoch rozvíja najmä vo Francúzsku a Rusku, ale aj v USA, Spojenom kráľovstve, ako aj v štátoch Latinskej Ameriky. Táto priestorová mierka geopolitického myslenia bola postupne nazvaná vnútorná geopolitika (*inner geopolitics*, *la géopolitique interne*, *vnutrennjaja geopolitika*). Jej vznik znamenal prelom v geopolitickom myslení a zároveň otvoril priestor pre jeho ďalší rozvoj. Táto „deglobalizácia“ geopolitiky vytvorila nové inšpirácie pre využitie „klasického“ geopolitického prístupu v novej, subštátnej mierke.

Vnútorná geopolitika je chápaná ako súčasť inováčnej geopolitickej školy, ktorá je nazvaná novou geopolitikou. Okrem toho, že na rozdiel od „klasickej“ geopolitiky, zameranej na faktory prírodného prostredia, považuje za dominantné humánne činitele (demografické, ekonomické, či sociologické znaky), zohľadňuje všetky priestorové hierarchické stupne – od lokalít po globálny rozmer. Tak sa chápanie pojmu *spatialization* v zmysle priestorovej organizácie (Ó Tuathail 1996) v geopolitickom myslení „rozšírilo“ z globálneho, resp. supraštátneho meradla na rozmer subštátny.

Vnútorná geopolitika sa primárne rozvíjala najmä vo Francúzsku. Systematický rozvoj tohto smeru je spätý s prácami francúzskeho geografa Y. Lacosteho, ktorý nadviazal na tradície francúzskeho geopolitického myslenia, najmä však na duchovný odkaz svojho krajana A. Siegfrieda.

Tento geograf a politický činiteľ skúmal úspešnosť myšlienok politických strán a hnutí v kontexte regionálnej štruktúry Francúzska. Vnútna geopolitika tu našla odraz vo veľkom počte prác, zameraných na problematiku geopolitických analýz územno-správnych celkov Francúzska rôznej hierarchickej úrovne (od regiónov cez departementy až po mestá). Geopolitika je v nich chápaná veľmi široko a spájaná s celou škálou sfér, odvetví a činností, prakticky so všetkými prejavmi ľudských a spoločenských aktivít (Tomeš 2000).

V súčasnosti sa zdôrazňuje význam vnútornej geopolitiky najmä v intelektuálnych úvahách o budúcnosti Ruska. Poukazuje sa na to, že pre geopolitickú analýzu súčasnej (a budúcej) situácie je určujúci prístup, charakteristický pre vnútornú geopolitiku. Teritoriálne rozmery tohto štátu skutočne akcentujú význam jeho tematicky široko chápanej vnútornej kompaktnosti, pričom pre jej zhodnotenie je „vnútrogeopolitický“ prístup nevyhnutný.

Vnútnu geopolitiku možno považovať za aplikovaný smer geopolitického myslenia, mocensko-politickú analýzu, ktorá je blízka k pochopeniu vzťahu regiónov rôznych mierok medzi sebou a zároveň ku štátu ako celku. Zároveň široké chápanie vnútornej geopolitiky umožňuje utváranie širokého spektra geopolitických analýz preferujúc rôzne faktory s podmienkou zohľadnenia ich vnútroštátnych priestorových dimenzií. Vnútna geopolitika zahŕňa o. i. problémy

- utvárania a fungovania priestorovo-politickej organizácie štátu (ktorá sa skladá z politického členenia, územného a správneho členenia, volebných obvodov a pod.),
- priestorového rozloženia politických síl,
- regionálneho plánovania a regionálnej politiky,
- medziregionálnych vzťahov (napr. vzťah centrum – periféria),
- postavenia menšín.

Geopolitické analýzy, späté s fungovaním štátu sú nevyhnutné z hľadiska posúdenia jeho vnútornej stability. Antagonistické sily, ktoré v jeho rámci pôsobia, je potrebné podrobiť geopolitickej analýze, ktorá je spätá s geopolitickými cieľmi konkrétnych politických síl. Tie môžu podporovať dostredivé tendencie (ktoré majú ambície štát zjednocovať a posilniť ho), resp. odstredivé tendencie (ktoré jednotu štátu erodujú). Vnútropolitická analýza môže obsahovať široké spektrum prístupov k tejto problematike, pričom nemožno opomenúť aj vplyv „vonkajších“ geopolitických faktorov na stabilitu štátu v kontexte „klasickej“ geopolitiky.

ÚZEMNÉ A SPRÁVNE ČLENENIE AKO MOCENSKÝ NÁSTROJ Z POHĽADU VNÚTORNEJ GEOPOLITIKY

Územné a správne členenie je najdôležitejšou súčasťou priestorovo-politickej organizácie štátu. Na jeho území pôsobia orgány a inštitúcie verejnej správy (štátnej správy a samosprávy), ktoré na teritóriu štátu realizujú moc, pričom ich pôsobnosť je vymedzená hranicami teritoriálnych jednotiek územného a správneho členenia. Z uvedeného vyplýva aj jedna z definícií územného a správneho členenia, ktorá ho vymedzuje ako „rozdelenie územia štátu na menšie priestorové jednotky, realizované s cieľom uplatňovania moci prostredníctvom orgánov štátnej správy a samosprávy“ (Baczwarow – Suliborski 2002).

Preto bola verejná správa využívaná oddávna ako mocenský nástroj vládnuceho politického režimu, ktorý ju kompetenčne i teritoriálne prispôboval pre svoje potreby a ciele. Išlo hlavne o upevnenie nadobudnutých mocenských pozícií s cieľom udržať si svoju vládu čo najdlhšie, kontrolu teritória, ktorým disponoval a elimináciu pôsobenia odstredivých síl. Tieto požiadavky sa premietali aj do konštrukcie územného a správneho členenia štátu. Na ich základe môžeme sformulovať hlavné geopolitické ciele územného a správneho členenia:

- zabezpečiť čo najefektívnejšiu mocensko-politickú kontrolu územia štátu,
- udržať kompaktnosť a územnú celistvosť štátneho územia
- upevniť stabilitu vládneho politického systému (Ištók 1996).

Preto pri vytváraní územného a správneho členenia v období reformy verejnej správy vládnucci politický režim prístupuje k riešeniu tohto problému z geopolitického hľadiska. Politickým cieľom sa stáva realizácia pre neho výhodnej konfigurácie územného a správneho členenia a pre jeho splnenie sú prijaté potrebné kroky, vedúce k jeho naplneniu. Preto sú často návrhy, opierajúce sa o vedecký, resp. odborný prístup politikmi odmietané alebo revidované. Táto problematika má teda dve, niekedy problematické aspekty: vedecký (odborný) a politický. Keďže štátnou mocou disponujú vládnuce politické strany a hnutia, presadzujú taký model, ktorý vyhovuje ich cieľom, podriadeným boju o udržanie, resp. získanie moci v štáte.

Geopolitický význam územného a správneho členenia sa najvypuklejšie prejavuje v období komplexnej reformy verejnej správy, ktorá sa spravidla viaže so zásadnými politickými a ekonomickými zmenami. Ide teda o úsilie optimalizovať riadenie teritória štátu v nových politických, sociálnych a ekonomických podmienkach. Presadenie nového modelu jej fungovania je nevyhnutne objektom ostrého politického boja, a to aj preto, že jednotky územného a správneho členenia sú často zároveň využívané ako volebné obvody, čo môže mať vplyv na výsledok budúcich volieb.

Reforma verejnej správy, ktorá zahŕňa aj zásadnú zmenu územného a správneho usporiadania, obsahuje viaceré vnútrogeopolitické aspekty. Ide hlavne o:

- posilnenie, resp. oslabenie politickej moci centra,
- posilnenie, resp. oslabenie politickej moci regiónov,
- obmedzenie politického vplyvu konkurenčných politických strán a hnutí (v období reformy v postavení opozície) na teritóriu štátu
- posilnenie, resp. oslabenie politickej moci etnických (menšinových) komunít,
- udržanie teritoriálnej kompaktnosti štátu.

Zdôrazniť je potrebné prvé dva aspekty, súvisiace s rozdelením kompetencií, teda medzi centrom a regiónmi (centralizácia a decentralizácia riadenia). Tu má uplatnenie prijatých riešení dopad na konfiguráciu územného a správneho členenia a to najmä na počet a vymedzenie územných a správnych celkov najvyššieho hierarchického stupňa.

Zložitosť riešenia problému nového územného a správneho usporiadania sa odráža vo fakte, že jej vytvorenie je veľmi náročné a kontraverzné z hľadiska akceptácie zo strany hlavných politických síl, ale aj spoločnosti ako celku. Preto nová konfigurácia systému verejnej správy, vrátane územného a správneho členenia je výsledkom kompromisov medzi jednotlivými politickými silami, pričom do tohto procesu zasahujú aj predstavitelia regionálnych a lokálnych komunít.

Pri štúdiu vývoja systémov verejnej správy a územného a správneho členenia v európskych štátoch nachádzame množstvo príkladov ich využívania pre pragmatické politické ciele (napr. bývalá Juhoslávia, Poľsko, Nemecko), úzko prepojené s prístupom, ktorý dnes analyzuje vnútorná geopolitika. Takýto vývoj možno analyzovať aj na súčasnom území Slovenska.

ÚZEMNÉ A SPRÁVNE ČLENENIE V KONTEXTE VNÚTORNEJ GEOPOLITIKY SLOVENSKA

Podobne ako v iných krajinách Európy, aj na súčasnom území Slovenska boli realizované reformy verejnej správy a územného a správneho členenia, v ktorých možno identifikovať uplatňovanie princípov vnútornej geopolitiky v prospech splnenia politických cieľov. V našom

príspevku sa sústredíme na stručné vyhodnotenie poslednej zásadnej reformy územného a správneho členenia, ktorá bola realizovaná v roku 1996 a ktorá dodnes výrazne ovplyvňuje regionálnu štruktúru Slovenska. Vzhľadom na obmedzený rozsah nášho príspevku sa obmedzíme na všeobecné konštatovania.

V roku 1996 prijatý model územného a správneho členenia, pozostávajúceho z ôsmich krajov a 79 okresov napriek snahám o jeho revíziu platí (najmä v teritoriálnom kontexte) do súčasnosti. Na jeho príklade môžeme poukázať na uplatnenie všetkých vnútrogeopolitických aspektov, ktoré sme spomenuli vyššie.

Predovšetkým treba zdôrazniť, že napriek tendenciám, dominujúcim v Európe, jeho aplikáciou nedošlo k posilneniu politickej moci regiónov a teda k vytvoreniu podmienok pre uplatnenie princípu subsidiarity. Vytvorenie ôsmich krajov možno považovať za sprievodný faktor upevnenia centralizácie politického systému. Pre potreby regionálnej samosprávy (ktorej kompetencie mali byť v porovnaní s európskymi trendmi obmedzené) boli vytvorené umelé územné celky, obyvateľov ktorých nespájala spoločná teritoriálna identita. Zároveň bola zo strany centrálnych orgánov spochybňovaná opodstatnenosť kreovania regionálnej samosprávy. V rozpore s trendami v členských štátoch Európskej únie dominovala štátna správa nad samosprávou, čo bolo aj oficiálne deklarované zo strany vlády.

Vytvorením relatívne veľkého počtu okresov boli vytvorené predpoklady pre elimináciu politického vplyvu politických strán a hnutí, ktoré v období reformy boli súčasťou opozície. Súviselo to s predpokladanou zmenou volebného systému z pomerného na väčšinový, resp. kombinovaný, pričom vymedzenie okresov mohlo byť totožné s vyčlenením volebných obvodov. Vznik jednotlivých okresov bol prezentovaný ako sekundárna záležitosť a to najmä v oblastiach, ktoré neboli početnejšie obývané maďarskou menšinou. Ako konštatovalo viacero autorov, „nové“ okresy boli vytvárané v oblastiach s volebnou a preferenčnou dominanciou vládnych strán. Tak obyvatelia týchto teritórií získali komparatívne výhody (napr. z hľadiska prístupu k verejnosprávnym službám) oproti ostatným občanom.

Zároveň bolo z celoštátneho hľadiska oslabené postavenie najpočetnejšej etnickej minority – maďarskej národnosti. Je významné, že na juhu Slovenska nevznikli takmer žiadne „nové“ okresy, a to aj napriek tomu, že spĺňali kritériá, ktoré deklarovala vláda. Nevznikol ani jeden celok na úrovni kraja, ktorý by mal výraznejšie zastúpenie obyvateľov maďarskej národnosti. Vládna moc tieto opatrenia argumentovala potrebou zabezpečenia kompaktnosti štátu a elimináciou iredentických snáh. Tento stav bol kritizovaný nielen predstaviteľmi susedného Maďarska, ale aj zástupcami celoeurópskych organizácií (napr. Rady Európy). Návrhy na vytvorenie vyšších územných celkov na úrovni krajov na južnom Slovensku, ktoré pripravili politické strany, organizácie a samosprávy maďarskej menšiny, neboli po roku 1990 akceptované.

Podľa slov vládnych predstaviteľov bola reforma územného a správneho členenia dominantne podriadená udržaniu teritoriálnej kompaktnosti štátu. Zároveň sa však pridŕžavala aj ostatných geopolitických cieľov, ktoré sme spomenuli vyššie – teda zabezpečenia čo najefektívnejšej mocensko-politickej kontroly teritória štátu a zároveň upevnenia stability vládnutia politického systému.

Možno teda jednoznačne konštatovať, že vtedajšia vládna koalícia reformou jasne deklarovala, že priestorové (a s ním prepojené mocensko-kompetenčné) vytváranie systému verejnej správy je pre ňu iba nástrojom na presadzovanie a udržanie svojej moci. Názory opozície (ktorá však nepripravila spoločnú alternatívu reformy verejnej správy), ale aj združení teritoriálnych samospráv (najmä ZMOS), boli ignorované.

V. Nižňanský (2002) konštatoval, že prijatím Zákona NR SR č. 221/1996 o územnom správnom usporiadaní došlo k:

- významnému negatívne zásahu do sociálno-priestorovej organizácie slovenskej spoločnosti,
- nesúladi počtu krajov a administratívnych hraníc s regionálnou štruktúrou Slovenskej republiky,
- nevhodnému vymedzeniu centier,
- porušeniu hraníc prirodzených mestských regiónov.

Nové územné a správne členenie bolo vyhodnotené o. i. aj z geografického hľadiska (Bezák 1996, 1997, 1998). Ako syntézu možno prezentovať konštatovanie A. Bezáka (1998), ktorý píše, že „existujú veľmi vážne disproporcie medzi súčasnou regionálnou štruktúrou a novým územno-správnym členením“.

Územné a správne členenie, prijaté v roku 1996 pretrváva v podstate dodnes a to napriek tomu, že reforma územného a správneho členenia bola súčasťou volebného programu takmer všetkých koalíčných strán po voľbách do NR SR od roku 1998. Doteraz však presadili iba potvrdenie zlého riešenia z roku 1996. Naplnil sa tak predpoklad V. Nižňanského (1997), že tento problém „bude ustavičným predmetom politického boja, predmetom ustavičných snáh o úpravy a zmeny zákona“.

ZÁVER. ÚZEMNÉ A SPRÁVNE ČLENENIE A REGIONÁLNY ROZVOJ

V súvislosti so zameraním konferencie je potrebné zdôrazniť, že územné a správne členenie má výrazný vplyv na regionálny rozvoj. Jednotky územného a správneho členenia (v prípade Slovenskej republiky ide o kraje a vyššie územné celky) sú zároveň regiónmi, v rámci ktorých by mala byť realizovaná prorozvojová regionálna politika, riadená a spravovaná ich inštitúciami. Efektívne fungovanie orgánov miestnej štátnej správy a regionálnej samosprávy určujúco ovplyvňuje regionálny rozvoj územia, ktoré spravujú.

Zároveň ho však ovplyvňuje aj vymedzenie územných a správnych celkov, ktoré by mali byť opreté o reálnu regionálnu štruktúru štátu. Mali by ich tvoriť kompaktné teritória s podobnou územnou identitou svojho obyvateľstva, ktorá umožňuje jeho podporu regionálneho rozvoja a široké zapojenie do rozvojových projektov. Ich veľkosť (územná i demografická) by mala napomôcť vhodne identifikovať ich sociálno-ekonomickú situáciu a nájsť príslušné nástroje na riešenie ich problémov.

Preto je územno-správne členenie významným nástrojom regionálnej politiky a výrazne vplýva na regionálny rozvoj jednotlivých regiónov a zároveň štátu ako celku. V kontexte vnútornej geopolitiky treba poukázať na to, že nerovnomerný rozvoj jednotlivých regiónov, ovplyvnený nevhodným územným a správnym usporiadaním, môže spôsobiť destabilizáciu štátu. Slabo rozvinuté regióny tak spravidla poukazujú na svoju diskrimináciu oproti ekonomicky silným regiónom, kým rozvinuté regióny sa usilujú o zmenu distribúcie finančných tokov v štáte. Tieto tendencie môžu vyústiť až do separatistických snáh.

Súčasnú územnú a správnu členenie Slovenskej republiky však ciele, spomínané vyššie, nenaplnia. Podľa V. Nižňanského a M. Kňažka (2000) „nevhodné územné a správne usporiadanie negatívne pôsobí na sociálno-priestorovú organizáciu slovenskej spoločnosti, znemožňuje rozvoj regiónov a využitie ich potenciálu, obmedzuje možnosti čerpania zdrojov z podporných programov Európskej únie a ďalších inštitúcií, demotivuje občanov, spôsobuje roztváranie „nožníc“ medzi bohatými a chudobnými regiónmi“. Úzke záujmy politických strán napriek argumentom odbornej verejnosti neumožnili po roku 1996 realizovať reformu územ-

ného a správneho členenia a tak došlo k zakonzervovaniu neprirodzených celkov, čo nepochybne zabrzdí pôsobenie pozitívnych trendov decentralizácie na sociálno-ekonomický rozvoj regiónov.

Poznámka: Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č. 1/1304/04 Transformácia politicko-priestorových systémov a systémov demokracie v kontexte globalizácie. Vedúci projektu: doc. RNDr. Robert Ištók, PhD.

Literatúra.

- BACZWAROW, M., SULIBORSKI, A. (2002): Kompendium wiedzy o geografii politycznej i geopolityce. Warszawa – Łódź.
- BEZÁK, A., 1996: Reflexie nad novým administratívnym členením Slovenskej republiky. Geografické informácie, 4. Nitra, 7 – 9.
- BEZÁK, A., 1997: Priestorová organizácia slovenskej spoločnosti a územno-správne členenie štátu. In: Baran, V. (ed.): Teritoriálna organizácia administratívnych systémov štátu. Acta Universitatis Matthiae Bellii, Geografické štúdie, 3. Banská Bystrica, 6 – 13.
- BEZÁK, A., 1998: Regionálna štruktúra a nové kraje na Slovensku. Geografie, X. Brno, 4 – 8.
- BUČEK, J., 1995: Geopolitika na konci 20. storočia. Medzinárodné otázky, IV, 3, 41 – 53.
- DOSTÁL, O., 1997: Slovensko na konci storočia územno-správnych reforiem. Quo vadis, Slovensko?, 1997, 2, 21 – 32.
- GLASSNER, M. I., 1996: Political Geography. New York.
- IŠTOK, R., 1996: Geopolitické aspekty územno-správneho členenia v kontexte Slovenskej republiky. In: Gbúrová, M. (ed.): Politický systém Slovenskej republiky (stav – kontexty -perspektíva). Prešov, 67 – 70.
- JAKSCH, J., POPKOVÁ, K., POŠTOLKA, V., ŠMÍDA, J. (2001): Správni vývoj Českolipska 1930 – 2000. In: Létal, A., Szczyrba, Z., Vysoudil, M. (eds.): Sborník příspěvků výroční konference Česká geografie v období rozvoje informačních technologií. Olomouc, 272 – 281.
- KOREC, P., 2005: Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989 – 2004. Bratislava.
- MALÍKOVÁ, L., 1997: Reforma miestnej verejnej správy na Slovensku, problémy a perspektívy. Politologická revue, 3, 1, 42 – 58.
- NIŽŇANSKÝ, V., 1997: Verejná správa. In: Bútora, M. (ed.): Slovensko 1996. Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1997. Bratislava, 56 – 72.
- NIŽŇANSKÝ, V., 2002: Spoločenský, historický a európsky kontext reformy verejnej správy na Slovensku. In: Mesežnikov, G., Nižňanský, V. (eds.): Reforma verejnej správy na Slovensku 1998- 2002. Súvislosti, aktéri, voľby. Bratislava, 15 - 57.
- NIŽŇANSKÝ, V., KŇAŽKO, M., 2000: Verejná správa. In: Kollár, M. – Mesežnikov, G.(eds.): Slovensko 2000. Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava, 239 – 262.
- Ó TUATHAIL, G., 1996: Critical Geopolitics. London.
- POŠTOLKA, V. (2001): Regiony versus správni členění (aneb jak být připraven na přípravu nového územně správního členění). In: Dokoupil, J., Mentlik, P., Novotná, M. (eds.): Sborník z konference Výzkum v pohraničí, regionální geografie a regionální rozvoj. Miscellanea Geographica, 9, Plzeň, 107 – 117.
- POŠTOLKA, V. (2002): Vývoj, zvláštnosti a problémy územně správního členění severozápadních Čech. Geografie – Sborník ČGS, 107, 3, 277 – 295.
- SULIBORSKI, A., 1994: Uwarunkowania polityczne i społeczne koncepcje podziałów terytorialnych Polski. In: Baran, V. (ed.): Geopolitické trendy v stredoeurópskych regiónoch a ich vplyv na teritoriálne štruktúry. Banská Bystrica, 32 – 40.
- TOMEŠ, J., 2000: Geopolitika: nástroj a proces politické organizace prostoru. In: Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. (eds.): Stát, prostor, politika. Praha, 151 – 179.

GEOPOLITICAL DIMENSIONS OF SPATIAL-POLITICAL ORGANISATION OF A STATE SPATIAL-POLITICAL ORGANISATION OF A STATE AND ITS GEOPOLITICAL DIMENSIONS

Summary

The geopolitics is considered to be a study of political influence of a state in the international space by means of foreign policy realisation. This standpoint is associated with the term - *external geopolitics*. The increase in importance of intrastate regions and localities is reflected in high interest in geopolitical analyses of intrastate actors and is included in the field of *internal geopolitics*. Internal geopolitics is considered to be an applied movement of geopolitical thinking as well as power politics analysis which leads to the understanding of various scale regions and a state as a whole. Internal geopolitics covers a wide range of problems including spatial-political organisation of state with territorial and administrative division as one of its essential component. Public administration has been exploited as a power tool of governing political regime for ages. Following that, three objectives of territorial and administrative division can be articulated:

- To secure the most effective power-political control over the state territory
- To maintain compactness and territorial wholeness of state territory
- To reinforce the stability of governing political system

The geopolitical meaning of territorial and administrative division can be apparently seen during the process of public administration reform. Many intrageopolitical aspects can be identified there:

- Strengthening or weakening of political power of centre,
- Strengthening or weakening of political power of regions,
- Restriction on political influence of competing political parties and movements,
- Strengthening or weakening of political power of ethnical (minor) communities,
- Maintenance of territorial compactness of state.

When conducting geopolitical analysis of territorial-administrative division of Slovak Republic got through in 1996 (in the context of the delimitation of territory and competencies devolved to organs and institutions), following ideas can be formulated:

- No reinforcement of political power of regions has been achieved and the centralism has been fostered,
- High number of districts has given the ground to preconditions for the elimination of political parties and movements which were a part of opposition and accounted for a change of electoral system,
- The role of the largest ethnical minority – Hungarian minority was weakened.

According to government representatives, the public administration reform and the reform of territorial-administrative division was subordinated to the necessity of territorial compactness maintenance. Moreover, other geopolitical objectives have been conducted – to secure the most effective power-political control over the state territory and to reinforce the stability of governing political system.

In conclusion, it can be said that the territorial and administrative division of Slovak Republic does not fulfil the idea of being an effective tool of regional policy and to foster the regional development. The interests of political parties have managed to sterilize unnatural territorial and administrative parts, which definitely hampers the socio-economical development of regions.

Recenzovali: Doc. RNDr. René Matlovič, PhD.
PhDr. Tomáš Koziak, M.A., PhD.